

V Bruseli 15. 4. 2014
COM(2014) 225 final

**SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE A EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU**

**o uplatnení nariadenia Rady (ES) č. 2201/2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone
rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým
sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000**

ÚVOD

Výsledkom narastajúcej mobility občanov v Únii¹ je zvyšujúci sa počet rodín s medzinárodným rozmerom, najmä rodín, ktorých členovia majú rôznu štátnu príslušnosť, žijú v iných členských štátoch alebo žijú v členskom štáte, ktorého štátnymi príslušníkmi nie sú jeden alebo viacerí z členov. Únia prijíma opatrenia podľa článku 81 Zmluvy o fungovaní Európskej únie v oblasti justičnej spolupráce v občianskoprávných veciach s cezhraničnými dôsledkami. Pri rozpade rodín je táto spolupráca obzvlášť potrebná z dôvodu poskytnutia bezpečného právneho prostredia pre deti v záujme udržiavania vzťahov s osobami, ktoré majú voči nim rodičovské práva a povinnosti a môžu žiť v inom členskom štáte.

Prvým nástrojom Únie prijatým v oblasti justičnej spolupráce vo veciach rodinného práva bolo nariadenie č. 1347/2000, ktorým sa stanovujú pravidlá o právomoci, uznávaní a výkone rozhodnutí vo veci rozvodu, rozluky a anulovania manželstva, ako aj rozsudkov vo veci rodičovských práv a povinností k spoločným deťom oboch manželov². Toto nariadenie bolo zrušené nariadením č. 2201/2003³ (všeobecne známe ako nariadenie Brusel IIa, ďalej len „nariadenie“). Nariadenie predstavuje základný kameň justičnej spolupráce Únie v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností. Od 1. marca 2005 sa vzťahuje sa všetky členské štáty s výnimkou Dánska⁴.

V nariadení sa stanovujú jednotné pravidlá na riešenie sporov o právomoc medzi členskými štátmi a uľahčuje sa voľný obeh rozsudkov, verejných listín a dohôd v Únii na základe stanovenia ustanovení o ich uznávaní a výkone v inom členskom štáte. Dopĺňa sa ním Haagsky dohovor z 25. októbra 1980 o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí⁵ (ďalej len „Haagsky dohovor z roku 1980“) a stanovujú sa ním osobitné pravidlá, pokiaľ ide o jeho súvislosť s niektorými ustanoveniami Haagskeho dohovoru z 19. októbra

¹ V roku 2011 malo v EÚ-27 pobyt 33,3 milióna cudzincov, čo predstavuje 6,6 % celkového obyvateľstva. Väčšina, 20,5 milióna, bola občanmi krajín mimo Únie, pričom zvyšných 12,8 milióna bolo občanmi ďalších členských štátov Únie. Keďže občianstvo sa časom môže meniť, je rovnako užitočné poskytnúť informácie podľa krajiny narodenia. V roku 2011 malo pobyt v Únii 48,9 milióna osôb narodených v zahraničí, čo predstavuje 9,7 % celkového obyvateľstva. Z tohto počtu bolo narodených mimo Únie 32,4 milióna osôb a v inom členskom štáte Únie 16,5 milióna osôb (štatistika Focus, 31/2012: *Nearly two-thirds of the foreigners living in EU Member States are citizens of countries outside the EU-27* – Takmer dve tretiny cudzincov žijúcich v členských štátoch EÚ sú občania krajín mimo EÚ-27, Eurostat).

² Nariadenie Rady (ES) č. 1347/2000 z 29. mája 2000 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností k spoločným deťom manželov, Ú. v. ES L 160, 30.6.2000, zmenené nariadením (ES) č. 2116/2004 z 2. decembra 2004, Ú. v. EÚ L 367, 14.12.2004.

³ Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000, Ú. v. EÚ L 338, 23.12.2003, s. 1.

⁴ Dánsko sa v súlade s článkami 1 a 2 protokolu o postavení Dánska, pripojenom k Zmluve o Európskej únii a Zmluve o fungovaní Európskej únie, na tomto nariadení nepodieľa, a preto nie je viazané jeho uplatňovaním ani mu nepodlieha. Na účel tejto správy výraz „členské štáty“ nezahŕňa Dánsko.

⁵ Dohovor sa uplatňuje vo všetkých členských štátoch.

1996 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa⁶ (ďalej len „Haagsky dohovor z roku 1996“)⁷.

V nariadení nie sú obsiahnuté pravidlá na určenie toho, aký zákon sa uplatňuje na cezhraničné spory v oblastiach zahrnutých do nariadenia. V súvislosti s príslušnými právnymi predpismi vyzvala Európska rada v novembri 2004 Komisiu, aby predložila zelenú knihu o kolíznych normách vo veciach rozvodu⁸. Komisia v roku 2006 navrhla zmeny tohto nariadenia, pokiaľ ide o súdnu právomoc a zavedenie pravidiel týkajúcich sa rozhodného práva v manželských veciach (ďalej len „návrh Komisie z roku 2006 na zmenu nariadenia“)⁹. V súvislosti s pravidlami týkajúcimi sa rozhodného práva Rada nedosiahla jednomyselnosť, a preto Komisia návrh na zmenu nariadenia z roku 2006 stiahla¹⁰. Na základe nových návrhov Komisie¹¹ sa 14 členských štátov vzájomne dohodlo na nadviazaní posilnenej spolupráce¹² a prijalo nariadenie (EÚ) č. 1259/2010, ktorým sa stanovujú pravidlá určujúce rozhodné právo pre rozvod a rozluku¹³ (ďalej len „nariadenie Rím III“). Toto bolo prvýkrát, kedy sa v Únii využila posilnená spolupráca. Účasť na posilnenej spolupráci je otvorená pre všetky členské štáty, pričom konečným cieľom je prijatie nariadenia Rím III všetkými členskými štátmi. Od prijatia nariadenia Rím III sa na posilnenej spolupráci rozhodli zúčastniť dva ďalšie členské štáty¹⁴.

⁶ Rozhodnutie Rady z 19. decembra 2002, ktorým sa oprávňujú členské štáty v záujme Spoločenstva podpísať Haagsky dohovor z roku 1996 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa, Ú. v. EÚ 48, 21.2.2003, s. 1. Dohovor sa uplatňuje vo všetkých členských štátoch s výnimkou Belgicka a Talianska, ktoré dohovor podpísali, no ešte neschválili.

⁷ Nariadenie sa uplatňuje v prípade: i) ak má dieťa svoj obvyklý pobyt v členskom štáte a ii) pokiaľ ide o uznávanie a výkon rozhodnutia v členskom štáte, aj keď má dieťa svoj obvyklý pobyt v treťom štáte, ktorý je zmluvnou stranou dohovoru; článok 61.

⁸ Haagsky program: posilňovanie slobody, bezpečnosti a spravodlivosti v Európskej únii, prijatý Európskou radou 4. až 5. novembra 2004.

⁹ Návrh nariadenia Rady, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 2201/2003, pokiaľ ide o súdnu právomoc a zavádzanie pravidiel týkajúcich sa rozhodného práva v manželských veciach [KOM(2006) 399 v konečnom znení].

¹⁰ Ú. v. EÚ C 109, 16.4.2013, s. 7.

¹¹ Návrh rozhodnutia Rady č. .../2010/EÚ, ktorým sa povoľuje posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku [KOM(2010) 104 v konečnom znení – 2010/0066 (APP)]; návrh nariadenia Rady, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku [KOM(2010) 105 v konečnom znení – 2010/0067 (CNS)].

¹² Rozhodnutie Rady z 12. júla 2010, ktorým sa povoľuje posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku (2010/405/EÚ), Ú. v. EÚ L 189, 22.7.2010, s. 12. Medzi 14 členských štátov, ktoré medzi sebou nadviazali posilnenú spoluprácu, patria Belgicko, Bulharsko, Nemecko, Španielsko, Francúzsko, Taliansko, Lotyšsko, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Rakúsko, Portugalsko, Rumunsko a Slovinsko.

¹³ Nariadenie Rady (EÚ) č. 1259/2010 z 20. decembra 2010, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluku, Ú. v. EÚ L 343, 29.12.2010, s. 10. Nariadenie Rím III sa uplatňuje v 14 pôvodných členských štátoch od 21. júna 2012.

¹⁴ Nariadenie Rím III sa bude uplatňovať v Litve od 22. mája 2014 (Ú. v. EÚ L 323, 22.11.2012, s. 18) a v Grécku od 29. júla 2015 (Ú. v. EÚ L 23, 28.1.2014, s. 41).

Táto správa bola pripravená v súlade s článkom 65 nariadenia¹⁵. Vychádza zo štruktúry nariadenia na základe revízie ustanovení o súdnej právomoci, uznávaní a vykonateľnosti rozsudkov a o spolupráci medzi orgánmi členských štátov, ktorá sa vykoná v samostatných častiach. Konkrétnejšie sa správa zameriava aj na niekoľko prierezových otázok, najmä vrátenie dieťaťa v prípade únosu jeho rodičmi, výkon rozhodnutí a umiestnenie dieťaťa v inom členskom štáte.

Táto správa je prvým posúdením uplatňovania nariadenia k dnešnému dňu a nie je úplná. Je založená na údajoch získaných od členov Európskej justičnej siete pre občianske a obchodné veci (ďalej len „EJS“)¹⁶ ako aj na dostupných štúdiách¹⁷, zelenej knihe Komisie o rozhodnom práve a súdnej právomoci vo veciach rozvodu¹⁸, návrhu Komisie z roku 2006 na zmenu nariadenia a na činnosti vykonanej v rámci Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného o kontrole Haagskych dohovorov z roku 1980 a z roku 1996. Nakoniec sa v nej zohľadňujú listy, sťažnosti, petície občanov a judikatúra Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor EÚ“) týkajúcu sa nariadenia.

1. PRÁVOMOC

1.1. Manželské veci

Z hľadiska narastajúceho počtu medzinárodných párov a vysokej miery rozvodov v Únii sa právomoc v manželských veciach každoročne týka značného počtu občanov¹⁹. Pravidlami týkajúcimi sa právomoci stanovenými v nariadení sa pomohlo zjednodušiť právny rámec v už náročnej situácii pre daných jednotlivcov. V súvislosti s týmito pravidlami však nastali určité problémy²⁰.

¹⁵ V článku 65 sa stanovuje, že do 1. januára 2012 Komisia predloží Európskemu parlamentu, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru správu o uplatňovaní nariadenia na základe informácií poskytnutých členskými štátmi.

¹⁶ Konkrétne diskusie v rámci zasadnutí EJS a odpovedí EJS na dotazník Komisie z roku 2013. Pozri tiež príručku EJS o najlepších postupoch a spoločných minimálnych normách, k dispozícii na adrese: https://e-justice.europa.eu/content_parental_responsibility-46-sk.do.

¹⁷ Pozri prílohu k tejto správe.

¹⁸ KOM(2005) 82 v konečnom znení.

¹⁹ Z približne 122 miliónov manželstiev v Únii má asi 16 miliónov (13 %) cezhraničný rozmer. Do tejto kategórie patrilo asi 300 000 manželstiev spomedzi 2,4 milióna manželstiev uzatvorených v Únii v roku 2007. Patrilo tam aj 140 000 (13%) z 1 040 000 manželstiev, ktoré boli v Únii rozvedené v rovnakom roku [pozri oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Odstránenie neistoty vo veci majetkových práv medzinárodných párov, KOM(2011) 125 v konečnom znení]. Podľa údajov z Eurostatu z roku 2010 sa v Únii každoročne uzatvorí viac ako 2,2 milióna nových manželstiev a rozvedie sa približne 1 milión manželstiev.

²⁰ Problémy sa vyskytli napríklad v súvislosti s výkladom dôvodu na právomoc na základe „štátnej príslušnosti oboch manželov“ [článok 3 ods. 1 písm. b)], kde obaja manželia majú štátnu príslušnosť rovnakých dvoch členských štátov. Súdny dvor EÚ pripomenul možnosť jednotlivcov zvoliť si súd s právomocou, predovšetkým v prípadoch, v ktorých sa uplatnilo právo na slobodu pohybu osôb, a uviedol, že toto ustanovenie nie je možné vykladať v tom zmysle, že do úvahy sa môže vziať len štátna príslušnosť zodpovedajúca skutočnosti. Právomoc majú sudy členských štátov, ktorých štátnu príslušnosť majú manželia, a manželia môžu predložiť vec súdu v členskom štáte svojho výberu; vec C-168/08, *Hadadi*, Zb. 2009, s. I-06871, body 52, 53, 58.

Po prvé, alternatívne dôvody (namiesto hierarchických) právomoci vymedzené v nariadení v súvislosti s neprítomnosťou harmonizovaných kolíznych noriem v celej Únii môžu mať za následok, že manžel/manželka „sa poponáhľa na súd“, a teda že požiada o rozvod predtým, ako tak urobí druhá strana, s cieľom zaistiť, aby sa prostredníctvom zákona uplatňovaného pri konaní o rozvod manželstva chránili jeho/jej záujmy²¹. Nariadením Rím III sa obmedzila možnosť, že sa manžel/manželka ponáhľa na súd, pretože sa ním stanovujú harmonizované pravidlá na určenie rozhodného práva pre manželské spory v zúčastnených členských štátoch. Keďže sa však toto nariadenie ešte neuplatňuje vo všetkých členských štátoch, rozhodné právo pre manželské spory sa môže líšiť v závislosti od kolíznych noriem (nariadenie Rím III alebo vnútroštátne normy) uplatniteľných v konaniach členského štátu. Výsledkom „ponáhľania sa na súd“ môže byť uplatnenie práva, ku ktorému odporca nepocituje úzku väzbu alebo ktoré nezohľadňuje jeho záujmy. Môže viesť k sťažaniu snahy o zmier a ostane málo času na mediáciu.

Po druhé, v nariadení sa nestanovuje možnosť, aby manželia určili príslušný súd na základe spoločnej dohody. Trendom v najnovších nástrojoch Únie v občianskych veciach je umožniť istú autonómiu strán (pozri napríklad nariadenie o vyživovacej povinnosti z roku 2008²² alebo nariadenie o dedičstve z roku 2012²³). Zavedenie obmedzenej autonómie strán v nariadení, ktorá umožňuje manželom dohodnúť sa na príslušnom súde, by mohlo byť užitočné predovšetkým v prípadoch rozvodu na základe vzájomnej dohody, obzvlášť preto, lebo manželia majú v rámci nariadenia Rím III možnosť dohodnúť sa v súvislosti so svojím manželským sporom na rozhodnom práve.

V reakciách získaných v súvislosti s návrhom Komisie z roku 2006 na zmenu nariadenia sa už poukázalo na potrebu posilniť právnu istotu a predvídateľnosť zavedením obmedzenej autonómie strán a zabránením „ponáhľaniu sa na súd“²⁴. Zároveň sa nimi preukázalo, že článkom 6, ktorým sa potvrdzuje výlučná povaha právomoci stanovenej v článkoch 3, 4 a 5 nariadenia, by mohli vzniknúť nejasnosti, a že bol zbytočný, keďže v článkoch 3, 4 a 5 sa opisuje, za akých okolností má súd výlučnú právomoc²⁵.

²¹ Jedným z cieľov návrhu Komisie z roku 2006 na zmenu a doplnenie nariadenia bolo zabrániť tomuto „ponáhľaniu sa na súd“ prostredníctvom zriadenia harmonizovaných kolíznych noriem vo všetkých členských štátoch. Zavedením harmonizovaných kolíznych noriem by sa znížilo riziko „ponáhľania sa na súd“, pretože každý súd v členských štátoch, na ktorý by bol podaný návrh, by musel uplatňovať právo určené podľa spoločných pravidiel. Problém týkajúci sa „ponáhľania na súd“ pretrváva, keďže nariadenie Rím III o rozhodnom práve pre rozvod a právnu rozluku sa nevzťahuje na všetky členské štáty.

²² Nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti, Ú. v. EÚ L 7, 10.1.2009, s. 1 (ďalej len „nariadenie o vyživovacej povinnosti“).

²³ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve, Ú. v. EÚ L 201, 27.7.2012, s. 107 (ďalej len „nariadenie o dedičstve“).

²⁴ Návrh Komisie z roku 2006 na zmenu nariadenia, s. 5.

²⁵ Návrh Komisie z roku 2006 na zmenu nariadenia, s. 8. Pozri tiež vec C-68/7, *Sundelind Lopez*, Zb. 2007, s. I-10403.

Pravidlá týkajúce sa právomoci navrhnuté v návrhu Komisie z roku 2006 na zmenu nariadenia, v návrhu Komisie z roku 2011 vo veciach majetkového režimu manželov a pravidlá týkajúce sa právomoci obsiahnuté v najnovších nariadeniach v oblasti občianskych vecí²⁶ by sa mohli považovať za možný model na zlepšenie súčasných pravidiel týkajúcich sa právomoci v manželských veciach.

1.2. Veci rodičovských práv a povinností

V tomto nariadení sú zahrnuté všetky rozhodnutia týkajúce sa rodičovských práv a povinností nezávisle od akéhokoľvek spojenia s konaniami v manželských veciach v záujme zaistenia rovnosti pre všetky deti. To odráža značný nárast podielu narodení mimo manželstva počas posledných dvoch desaťročí v takmer všetkých členských štátoch, čo naznačuje zmenu v modeli formovania tradičnej rodiny²⁷. Veci rodičovských práv a povinností zahŕňajú opatrovnícke práva a práva styku s deťmi.

Nariadením sa stanovujú všeobecné pravidlá týkajúce sa právomoci na základe obvyklého pobytu dieťaťa (článok 8), aby sa zaistilo skutočné prepojenie medzi dieťaťom a členským štátom vykonávajúcim súdnu právomoc²⁸. Táto zásada je posilnená ustanoveniami o právomoci uplatniteľnými v prípadoch cezhraničného únosu detí (článok 10). Súdny členský štát obvyklého pobytu dieťaťa si v týchto prípadoch bezprostredne pred únosom dieťaťa (ďalej len „súd pôvodu“) ponechávajú právomoc, až kým dieťa nenadobudne obvyklý pobyt v inom členskom štáte a nebudú splnené určité ďalšie podmienky, predovšetkým pokiaľ súd pôvodu nevydá rozhodnutie o opatrovníctve, ktorým sa nestanovuje vrátenie dieťaťa²⁹.

Pravidlá týkajúce sa odročenia právomoci, ktorými sa uprednostňuje konsenzuálne riešenie, a najmä zabránenie tomu, aby konania vo veci rozvodu a rodičovských práv a povinností riešili súdy v inom členskom štáte (článok 12), považujú odborníci za užitočné, avšak vyvolávajú otázky súvisiace s výkladom podmienok, ktoré musia byť splnené³⁰. Samotnými ustanoveniami o prenesení právomoci na súd, ktorý je vhodnejšie umiestnený na prerokovanie

²⁶ Návrh Komisie o súdnej príslušnosti, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí vo veciach majetkových režimov manželov, KOM(2011) 126 v konečnom znení (ďalej len „návrh Komisie vo veciach majetkových režimov manželov“); nariadenie o vyživovacej povinnosti; nariadenie o dedičstve.

²⁷ Každoročne sa v EÚ-28 narodí viac ako 5 miliónov detí (štatistika Eurostatu 2004 – 2011). V roku 2010 sa približne 38,3 % detí narodilo mimo manželstva, pričom v roku 1990 predstavovalo toto číslo 17,4 % (Eurostat).

²⁸ Súdny dvor EÚ predložil usmernenie týkajúce sa výkladu pojmu obvyklý pobyt vo veci C-523/07, *A.*, Zb. 2009, s. I-02805, a vo veci C-497/10 PPU, *Mercredi*, Zb. 2010, s. I-14309. V súvislosti s článkami 8 a 10 Súdny dvor EÚ konkrétne rozhodol, že obvyklý pobyt dieťaťa zodpovedá miestu, ktoré odráža určitý stupeň integrácie dieťaťa do prostredia spoločnosti a rodiny, a že je na vnútroštátnom súde, aby určil, kde má dieťa obvyklý pobyt, majúc na pamäti všetky osobitné skutkové okolnosti každého jednotlivého prípadu.

²⁹ Výklad druhej podmienky objasnil Súdny dvor EÚ vo veci C-211/10 PPU, *Povse*, Zb. 2010, s. I-06673. Súdny dvor EÚ rozhodol, že predbežné opatrenie vydané súdom pôvodu neznamená „rozhodnutie o opatrovníckom práve, z ktorého nevyplýva povinnosť vrátenia dieťaťa“, a preto nemôže byť základom prenesenia právomoci na súdy členského štátu, do ktorého bolo dieťa oprávnené presťahované. V skutočnosti, ak by účinok predbežného opatrenia znamenal stratu právomoci v otázke opatrovníctva dieťaťa, príslušnému súdu v členskom štáte, kde malo dieťa obvyklý pobyt, môže byť zabránené prijať predbežné opatrenie, aj keby to bolo v záujme dieťaťa (body 47 a 50).

³⁰ Konkrétne podľa článku 12 ods. 3.

veci, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa (článok 15), vznikli problémy v niektorých prípadoch, pokiaľ ide o ich fungovanie, predovšetkým ako výsledok skutočnosti, že žiadaný súd často neinformuje žiadajúci súd včasne o tom, že prevezme právomoc.

V nalievavých prípadoch budú možno musieť súdy členského štátu prijať predbežné opatrenia týkajúce sa dieťaťa prítomného na ich území, hoci tieto súdy nemajú právomoc vo veci samej (článok 20). Súdny dvor EÚ predložil usmernenie týkajúce sa spôsobu uplatňovania predbežných opatrení v prípadoch únosu detí. Objasnil, že súd členského štátu, do ktorého bolo dieťa unesené, nemôže prijať predbežné opatrenie, ktorým sa udeľuje opatrovníctvo dieťaťa jednému rodičovi, ktorý je na jeho území, ak súd s právomocou predbežne udelil opatrovníctvo jednému rodičovi pred únosom a toto rozhodnutie bolo prehlásené za vykonateľné v tomto členskom štáte³¹.

Pravidlo prekážky začatej veci, na základe ktorého musí súd, ktorý začal konať ako druhý, prerušiť konanie až do potvrdenia právomoci súdu, ktorý začal konať ako prvý, aby sa vyhlo súbežným konaniam v rôznych členských štátoch a protichodným rozhodnutiam, vyvolalo otázky o výklade³². Súdny dvor EÚ objasnil, že toto pravidlo sa neuplatňuje v prípadoch, ak súd, ktorý začal konať ako prvý vo veciach rodičovských práv a povinností, začína konať len vo veci prijatia predbežných opatrení a súd, ktorý začal konať ako druhý vo veci úkonu zameraného na tie isté opatrenia, je súd iného členského štátu s právomocou vo veci samej³³.

Mal by sa preskúmať rozsah, v akom by sa mohol výklad zo strany Súdneho dvora EÚ začleniť do nariadenia, ako aj spôsob, akým by sa dala zlepšiť uplatniteľnosť určitých ustanovení v praxi.

1.3. Otázky právomoci spoločné pre manželské veci a veci rodičovských práv a povinností

Súd členského štátu bude mať právomoc v manželských veciach, ak i) aspoň jeden z manželov má obvyklý pobyt v tomto členskom štáte počas minimálneho obdobia alebo ii) obaja manželia majú štátnu príslušnosť tohto členského štátu bez ohľadu na to, či žijú v Únii alebo v treťom štáte (článok 3). Podľa ustanovení o zostatkovej právomoci nariadenia (článok 7) závisí prístup manželov na súd členského štátu, ak majú odlišnú štátnu príslušnosť v rámci Únie a ak žijú v treťom štáte, od práva každého členského štátu³⁴.

³¹ Vec C-403/09 PPU, *Detiček*, Zb. 2009, s. I-12193.

³² Pokiaľ ide o toto pravidlo, Súdny dvor EÚ uviedol vo veci C-497/10 PPU, *Mercredi*, Zb. 2010, s. I-14309, že rozsudky súdu členského štátu zamietajúce podľa Haagskeho dohovoru z roku 1980 návrh na okamžité vrátenie dieťaťa na územie, kde je daná príslušnosť súdu iného členského štátu, a ktoré sa týkajú rodičovských práv a povinností vo vzťahu k tomuto dieťaťu, nemajú žiadny vplyv na rozsudky, ktoré sa majú vydať v tomto inom členskom štáte o návrhoch týkajúcich sa rodičovských práv a povinností, ktoré boli podané skôr a o ktorých sa stále koná.

³³ Vec C-296/10, *Purrucker II*, Zb. 2010, s. I-11163.

³⁴ Pozri návrh Komisie z roku 2006 na zmenu nariadenia, pracovný dokument útvarov Komisie SEK(2006) 949 – Posudzovanie vplyvu a štúdia o zostatkovej právomoci, uvedený v prílohe k tejto správe.

Zo zásady bude mať súd členského štátu právomoc vo veciach rodičovských práv a povinností k dieťaťu, ak má dieťa obvyklý pobyt v tomto členskom štáte v čase začatia konania (článok 8). Ak má dieťa svoj obvyklý pobyt v treťom štáte, právomoc je stále možné potvrdiť v členskom štáte za predpokladu, že rodičia výslovne akceptovali túto právomoc a že je to v najlepšom záujme dieťaťa (článok 12). Ak sa rodičia nedohodnú, možnosť začatia konania pred súdom členského štátu vo veci dieťaťa s obvyklým pobytom mimo Únie závisí od ustanovení o zostatkovej právomoci na práve každého členského štátu (článok 14)³⁵.

Výsledkom neprítomnosti jednotného a kompletného pravidla týkajúceho sa zostatkovej právomoci, pokiaľ ide o manželské veci, ako aj veci rodičovských práv a zodpovedností, je nerovný prístup občanov Únie k spravodlivosti. Pravidlá členských štátov týkajúce sa právomoci sa v skutočnosti zakladajú na rozdielnych kritériách a nie vždy sa nimi zaistuje efektívny prístup na súd napriek úzkej väzbe žiadateľa alebo odporcu s členským štátom. Výsledkom môžu byť situácie, v ktorých žiadny členský štát ani tretí štát nemá vo veci právomoc³⁶, a praktické problémy vyplývajúce z neexistencie spoločných pravidiel týkajúcich sa účinkov rozhodnutí tretích štátov v Únii³⁷.

Okrem toho, na rozdiel od najnovších právnych nástrojov, ako je nariadenie o vyživovacej povinnosti alebo nariadenie o dedičstve, toto nariadenie neobsahuje *forum necessitatis*³⁸.

³⁵ Štúdiou o zostatkovej právomoci uvedenej v prílohe k tejto správe sa preukázalo, že medzi pravidlami týkajúcimi sa právomoci členských štátov existuje veľký rozdiel. Najvýznamnejším rozdielom je, že približne v polovici členských štátov je občianstvo dieťaťa (alebo jedného z rodičov, čo sa často zhoduje s občianstvom dieťaťa) postačujúce na potvrdenie právomoci v členskom štáte tohto občianstva, pričom v druhej polovici tomu tak nie je. Hoci v niektorých z týchto štátov druhej polovice môžu iné dôvody zostatkovej právomoci za určitých okolností umožňovať podanie žaloby v Únii, v tomto zmysle neexistuje žiadna záruka.

³⁶ O tento prípad by mohlo ísť napríklad v manželských veciach, ak manželia žijú v treťom štáte, v ktorom sa pravidlá týkajúce sa právomoci zakladajú výlučne na občianstve manželov, alebo ak manželia žijú v iných tretích štátoch a pobyt len jedného z manželov nepostačuje na potvrdenie právomoci a právomoc nie je dostupná v mieste posledného obvyklého pobytu manžela/manželky. Pozri praktický príklad, ktorým je konkrétny prípad talianskeho občana a jeho holandskej manželky, ktorí sa zosobášili v africkom štáte a žili tam niekoľko rokov, zaznamenaný v štúdiu o európskom rámci medzinárodného práva súkromného (Study on the European framework for private international law) uvedenej v prílohe k tejto správe. Manželka, diplomatka, sa spolu so svojím manželom presťahovala z profesionálnych dôvodov do ázijskeho štátu. V istom momente sa tento pár chcel rozviesť, v ázijskom štáte ich pobytu to však nebolo možné. Zároveň nebola dostupná právomoc na základe holandských ani talianskych pravidiel zostatkovej právomoci v prípadoch rozvodu. Za týchto okolností by mal súd členského štátu právomoc na základe nariadenia len vtedy, keby obaja manželia predtým mali štátnu príslušnosť toho istého členského štátu.

³⁷ Pozri štúdiu o zostatkovej právomoci uvedenej v prílohe k tejto správe.

³⁸ Dôvod na právomoc, ktorým sa výnimočne umožňuje, aby mal súd členského štátu právomoc v danej veci, ktorá sa spája s tretím štátom, s cieľom napraviť predovšetkým situácie týkajúce sa odopretia spravodlivosti, napríklad ak je konanie nemožné v dotyčnom treťom štáte (napríklad z dôvodu občianskej vojny); pozri odôvodnenie 16 v nariadení o vyživovacej povinnosti. Tradične prevláda názor, a dokonca to bolo zdôraznené počas parlamentných debát v niektorých členských štátoch, že táto právomoc „nutnosti“ je založená na práve na spravodlivý proces, alebo je dokonca týmto právom uložená, podľa článku 6 ods. 1 Európskeho dohovoru o ľudských právach – štúdia o zostatkovej právomoci, s. 64.

Takýto dôvod na právomoc požadoval Európsky parlament vo svojej legislatívnej vyhláske z 15. decembra 2010 o návrhu nariadenia Rím III³⁹.

Neprítomnosť ustanovení, ktorými sa určuje, v ktorých prípadoch môžu súdy členského štátu odmietnuť svoju právomoc v prospech súdu v treťom štáte, vytvára navyše veľkú neistotu⁴⁰. Nariadenie Brusel I⁴¹ bolo nedávno zmenené prepracovaným nariadením Brusel I⁴² s cieľom predložiť, okrem ďalších zmien, ustanovenie zaoberajúce sa touto otázkou.

Návrhy Komisie a najnovší vývoj právnej úpravy vo veciach občianskeho práva⁴³ by mohli pomôcť pri revízii nariadenia vo vyššie uvedených otázkach, berúc do úvahy, že vo veciach rodičovských práv a povinností by mal byť prvoradou zásadou najlepší záujem dieťaťa.

2. UZNÁVANIE A VYKONATELNOSŤ

Ochrana najlepšieho záujmu dieťaťa je jedným z hlavných cieľov opatrení Únie v kontexte ustanovení o uznávaní a vykonateľnosti, predovšetkým konkretizovaním základného práva dieťaťa udržiavať kontakt s oboma rodičmi, ako je uvedené v článku 24 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „charta“). Cieľom nariadenia je navyše dosiahnuť voľný obeh rozsudkov vo všetkých manželských veciach a veciach rodičovských práv a zodpovedností⁴⁴. Zrušenie doložky vykonateľnosti v oblasti občianskeho práva a možné zavedenie spoločných minimálnych noriem, pokiaľ ide o uznávanie a vykonateľnosť rozhodnutí o rodičovských právach a zodpovednostiach, boli určené v Štokholmskom programe⁴⁵ a v Štokholmskom akčnom pláne⁴⁶ ako základ pre budúcu činnosť Komisie v občianskych veciach.

Nariadenie je prvým nástrojom Únie, ktorým sa zrušila doložka vykonateľnosti v občianskych veciach vzhľadom na určité rozhodnutia, menovite potvrdené rozhodnutia o právach na styk s deťmi a potvrdené príkazy na vrátenie v prípadoch únosu dieťaťa. Zároveň sa ním rozšírila

³⁹ Uznesenie P7_TA(2010)0477, bod 3.

⁴⁰ Konkrétne vo veciach rodičovských práv a povinností v tretích štátoch, ktoré nie sú zmluvnými stranami Haagskeho dohovoru z roku 1996. Pozri štúdiu o zostatkovej právomoci uvedenú v prílohe k tejto správe.

⁴¹ Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, Ú. v. ES L12, 16.1.2001, s.1.

⁴² Nariadenie Rady a Európskeho parlamentu (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (prepracované znenie), Ú. v. EÚ L 351, 20.12.2012, s. 1 (ďalej len „prepracované nariadenie Brusel I“).

⁴³ Nariadenie o vyživovacej povinnosti; návrh Komisie z roku 2006 na zmenu nariadenia; návrh Komisie vo veciach majetkového režimu manželov; návrh Komisie o súdnej príslušnosti, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí vo veciach majetkových dôsledkov registrovaných partnerstiev [KOM(2011)127 v konečnom znení]; nariadenie o dedičstve; prepracované nariadenie Brusel I.

⁴⁴ Nariadením sa stanovuje, že autentické nástroje a dohody musia byť prehlásené za vykonateľné na základe rovnakých podmienok ako rozsudky, ak sú vykonateľné v členskom štáte pôvodu. Problémom je skutočnosť, že osvedčenia používané v konaní o vyhlásenie vykonateľnosti sa týkajú len „rozsudkov“.

⁴⁵ Štokholmský program (dokument Rady č. 17024/09 JAI 896), body 3.1.2 a 3.3.2.

⁴⁶ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru, Vytvorenie priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti pre európskych občanov – Akčný plán na implementáciu Štokholmského programu z 20. apríla 2010, KOM(2010) 171 v konečnom znení, s. 10, 12, 23.

zásada vzájomného uznávania rozsudkov na všetky rozhodnutia o rodičovských právach a povinnostiach (ochrana dieťaťa bez ohľadu na existenciu manželských väzieb medzi rodičmi), čím sa v súlade so Štokholmským programom ukončila prvá fáza programu vzájomného uznávania, a konečným cieľom zostáva zrušenie doložky vykonateľnosti v prípade všetkých rozhodnutí.

Výsledkom skutočnosti, že v určitých kategóriách rozsudkov sa nevyužíva zrušenie doložky vykonateľnosti, sú komplexné, zdĺhavé a nákladné konania, predovšetkým pokiaľ ide o rozsudky vo veciach rodičovských práv a zodpovedností. Zároveň to môže viesť k protichodným situáciám, v ktorých členský štát musí uznať práva styku s deťmi na základe tohto nariadenia (a vyživovacie nároky na dieťa na základe nariadenia o vyživovacej povinnosti), pričom by mohol súbežne odmietnuť uznanie opatrovníckych práv udelených v rovnakom rozsudku. Je to preto, že v oblastiach iných ako právo styku a vrátenia dieťaťa je v určitých prípadoch únosu stále možné podať odpor voči uznaniu z dôvodov stanovených v nariadení a vyhlásenie vykonateľnosti sa musí získať predtým, ako bude možné rozsudok vykonať v inom členskom štáte⁴⁷.

Pokiaľ ide o uznanie rozsudkov v manželských veciach, ako aj vo veciach rodičovských práv a zodpovedností, využitie dôvodu neuznania typu „verejný poriadok“ bolo zriedkavé. Vo veciach rodičovských práv a zodpovedností však v praxi nastali značné rozdiely v súvislosti so širším alebo užším uplatňovaním tohto dôvodu⁴⁸. Okrem toho bola vo veciach rodičovských práv a zodpovedností častým vzneseným dôvodom námietky skutočnosť, že rozsudok bol vynesený bez toho, aby malo dieťa príležitosť byť vypočuté⁴⁹. V tejto súvislosti nastávajú konkrétne problémy v dôsledku toho, že členské štáty majú rozdielne pravidlá, ktorými sa riadi vypočutie dieťaťa.

Komplikácie tiež vyplývajú zo skutočnosti, že členské štáty nevykladajú pojem „výkon“ jednotne, čoho výsledkom je prijatie postupov v členských štátoch, ktoré si odporujú, pokiaľ ide o to, ktoré rozsudky o rodičovských právach a povinnostiach si vyžadujú vyhlásenie vykonateľnosti. Z toho vyplývajú dôležité dôsledky, napríklad keď je osoba menovaná súdom členského štátu za poručníka a tento poručník požaduje doručenie pasu do iného členského štátu. V týchto prípadoch vyžadujú niektoré členské štáty len uznanie rozsudku prisudzujúceho poručníctvo, kým iné štáty, vzhľadom na to, že vydanie pasu je aktom

⁴⁷ Vo veci C-195/08 PPU, *Rinau*, Zb. 2008, s. I-05271, Súdny dvor EÚ objasnil, že okrem potvrdených rozsudkov využívajúcich zrušenie doložky vykonateľnosti môže akákoľvek zainteresovaná strana podať návrh o neuznanie rozsudku, aj keď predtým nebol predložený žiaden návrh o uznanie rozsudku. Vo veci C-256/09, *Purrucker I*, Zb. 2010, s. I-07353, Súdny dvor EÚ potvrdil, že ustanovenia o uznaní a výkone sa nevzťahujú na predbežné opatrenia týkajúce sa opatrovníckych práv spadajúcich do rozsahu článku 20.

⁴⁸ Štúdia o výklade výhrady verejného poriadku uvedená v prílohe k tejto správe.

⁴⁹ Medzi ďalšie často vznesené dôvody neuznania rozsudkov patrí doručovanie písomností, pričom rozsudok bol vydaný bez účasti, nedodržanie postupu stanoveného v nariadení týkajúceho sa umiestnenia dieťaťa v inom členskom štáte a skutočnosť, že rozsudok bol vydaný bez toho, aby mal dotýčaný rodič možnosť byť vypočutý. Ide o dôležité faktory týkajúce sa práva na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces zaručený v článku 47 charty.

vykonateľnosti, požadujú vyhlásenie vykonateľnosti rozsudku prisudzujúceho poručníctvo predtým, ako môže byť pas vydaný.

Zohľadniť by sa mala významnosť rozšírenia zrušenia doložky vykonateľnosti na iné kategórie rozhodnutí v súlade s najnovšími právnymi predpismi Únie⁵⁰. V tejto súvislosti by sa v záujme zavedenia potrebnej ochrany malo vziať do úvahy fungovanie súčasných dôvodov odmietnutia uznania a vykonateľnosti rozsudku. Zavedením spoločných minimálnych procedurálnych noriem týkajúcich sa predovšetkým vypočutia dieťaťa⁵¹ by sa navyše mohla posilniť vzájomná dôvera medzi členskými štátmi, a teda uplatňovanie ustanovení týkajúcich sa uznávania a vykonateľnosti.

3. SPOLUPRÁCA MEDZI ÚSTREDNÝMI ORGÁNMI

Nariadením sa stanovujú ustanovenia o spolupráci medzi ústrednými orgánmi vo veciach rodičovských práv a povinností. Táto spolupráca je zásadná pre účinné uplatňovanie nariadenia. Ústredné orgány musia napríklad zhromažďovať a vymieňať si informácie o situácii dieťaťa (napríklad v súvislosti s konaním týkajúcim sa opatrovníctva alebo vrátenia dieťaťa), pomáhať pri uznávaní a vykonávaní rozsudkov nositeľov rodičovských práv a povinností (predovšetkým rozsudky týkajúce sa práva styku a vrátenia dieťaťa) a uľahčiť mediáciu. Ústredné orgány sa zároveň pravidelne stretávajú v rámci EJS, aby si vymenili názory na svoju prax, ako aj dvojstranne prediskutovali prebiehajúce prípady⁵².

Spolupráca medzi ústrednými orgánmi, predovšetkým pri dvojstranných diskusiách, sa ukázala ako veľmi užitočná v súvislosti s prípadmi cezhraničných únosov detí. Pokiaľ ide o tieto prípady, v Štokholmskom programe sa výslovne uvádza, že okrem účinného vykonávania súčasných právnych nástrojov v tejto oblasti by sa mala preskúmať možnosť využiť mediáciu v manželských veciach na medzinárodnej úrovni so zohľadnením osvedčených postupov v členských štátoch. Následne bola pracovná skupina, vytvorená v rámci ESJ, poverená návrhom účinného prostriedku na zlepšenie využitia mediácie v manželských veciach v prípadoch medzinárodných únosov detí ich rodičmi⁵³.

Ustanovenia o spolupráci sa napriek celkovému pozitívnemu fungovaniu považujú za nedostatočne špecifické. Najmä odborníci zaznamenali problémy v spojení s povinnosťou zhromažďovať a vymieňať si informácie o situácii dieťaťa⁵⁴. Hlavný problém súvisí

⁵⁰ Nariadenie č. 805/2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky; nariadenie č. 1896/2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze; nariadenie č. 861/2007, ktorým sa ustanovuje európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu; nariadenie o vyživovacej povinnosti; prepracované nariadenie Brusel I.

⁵¹ Pozri tiež napríklad zohľadnenie budúcich minimálnych noriem o doručovaní písomností – správa Komisie pre Európsky parlament, Radu a Európsky hospodársky a sociálny výbor o uplatňovaní nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v občianskych a obchodných veciach v členských štátoch.

⁵² Na dvojstranných stretnutiach sa od roku 2010 prediskutovalo 155 prípadov.

⁵³ Pozri dokument Rady 16121/10, JUSTCIV 194, z 12. novembra 2010, Závery ministerského seminára týkajúceho sa medzinárodnej mediácie v manželských veciach v prípadoch medzinárodných únosov detí, ktorý organizovalo belgické predsedníctvo, dostupný na adrese <http://register.consilium.europa.eu>.

⁵⁴ Článok 55 písm. a).

s výkladom tohto ustanovenia, so skutočnosťou, že žiadosti o informácie neboli vždy spracované včasne, ako aj s prekladom vymenených informácií. Taktiež existujú významné rozdiely medzi členskými štátmi, pokiaľ ide o pomoc, ktorú poskytujú ústredné orgány nositeľom rodičovských práv a zodpovedností, ktorí sa domáhajú vykonania rozhodnutí o práve styku.

Účinnosť ustanovení o spolupráci by bolo možné zlepšiť opierajúc sa o ostatné nástroje rodinného práva (predovšetkým nariadenie o vyživovacej povinnosti) alebo na základe vypracovania usmernení pre osvedčené postupy v súlade s usmernením EJS pre prípady únosov detí⁵⁵. Komisia bude okrem toho ďalej prispievať k budovaniu dôvery medzi členskými štátmi vrátane úradov členských štátov na ochranu detí s cieľom posilniť chápanie cezhraničného kontextu a prijímanie rozhodnutí prijatých v inom členskom štáte.

4. CEZHRANIČNÝ ÚNOS DIEŤAŤA JEHO RODIČMI: VYDANIE PRÍKAZU NA VRÁTENIE

Rodičia, ktorí žijú spolu, obvykle vykonávajú rodičovské práva a povinnosti voči svojim deťom spoločne. V prípade rozluky alebo rozvodu musia rodičia na základe vzájomnej dohody alebo podaním na súd rozhodnúť o tom, ako budú svoju zodpovednosť vykonávať v budúcnosti. Avšak jedným z hlavných rizík, ktorému je dieťa vystavené v prípadoch rozluky alebo rozvodu, je jeho odobratie z krajiny obvyklého pobytu jedným z rodičov. Škodlivý vplyv únosu dieťaťa a jeho rodičmi na dieťa a opusteného rodiča sú natoľko závažné, že došlo k prijatiu opatrení na medzinárodnej úrovni, ako aj na úrovni Únie.

Jedným z hlavných cieľov nariadenia je zabrániť únosom dieťaťa medzi členskými štátmi a ochrániť dieťa pred ich škodlivými účinkami stanovením postupov na zaistenie rýchleho vrátenia dieťaťa do členského štátu obvyklého pobytu dieťaťa bezprostredne pred jeho únosom⁵⁶. V tomto ohľade sa nariadením dopĺňa Haagsky dohovor z roku 1980 tým, že sa objasňujú niektoré z jeho aspektov, predovšetkým vypočítanie dieťaťa, časová lehota na vynesenie rozhodnutia po podaní žiadosti o vrátenie a dôvody nevrátenia dieťaťa. Zavádzajú sa ním tiež ustanovenia, ktorými sa riadia protichodné príkazy na vrátenie a nevrátenie vydané v jednotlivých členských štátoch.

Súdny dvor EÚ a Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo svojej judikatúre stanovili niekoľko zásad týkajúcich sa medzinárodného únosu dieťaťa, pričom hlavná pozornosť je venovaná najlepším záujmom dieťaťa. Súdny dvor EÚ potvrdil zásadu, že cieľom nariadenia je zabrániť únosu detí medzi členskými štátmi a po uskutočnení únosu dosiahnuť vrátenie dieťaťa bez omeškania⁵⁷. ESLP rozhodol⁵⁸, že po zistení skutočností, že

⁵⁵ Príručka EJS o najlepších postupoch a spoločných minimálnych normách: https://e-justice.europa.eu/content_parental_responsibility-46-sk.do.

⁵⁶ V roku 2008 bolo medzi členskými štátmi podaných 706 žiadostí o vrátenie. Podľa štatistiky dosahovala v roku 2008 celková miera vrátenia medzi členskými štátmi 52 % a 39 % v prípade, ak bol žiadajúcim štátom tretí štát: Štatistická analýza žiadostí podaných v roku 2008 na základe Haagskeho dohovoru z 25. októbra 1980 o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí – časť III – Regionálna správa, predb. dok. č. 8 B – aktualizácia z novembra 2011 určená osobitnej komisii z júna 2011, dostupná na stránke <http://www.hcch.net>.

⁵⁷ Vec C-195/08 PPU, *Rinau*, Zb. 2008, I-05271, bod 52.

dieťa bolo neoprávnené premiestnené, členské štáty majú povinnosť vykonať príslušné a účinné úsilie s cieľom zaistiť vrátenie dieťaťa, a že nevykonanie tohto úsilia predstavuje porušenie práva na rodinný život, ako je stanovené v článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „EDLP“)⁵⁹.

V nariadení sa stanovuje, že súd, na ktorý bola podaná žiadosť o vrátenie dieťaťa, musí svoj rozsudok vydať najneskôr do šiestich týždňov po podaní žiadosti. Túto lehotu neboli sudy členských štátov vždy schopné dodržať⁶⁰. Ako však potvrdili odborníci, je zrejmé, že šesťtýždňová lehota, v rámci ktorej má byť vynesené rozhodnutie, je dôležitá na to, aby signalizovala význam zaistenia rýchleho vrátenia dieťaťa.

V prípadoch sporu medzi príkazom na nevrátenie vydaným súdom členského štátu, do ktorého bolo dieťa unesené, a následným príkazom na vrátenie schváleným súdom pôvodu, sa podľa nariadenia rozhoduje v záujme zaistenia vrátenia dieťaťa v prospech druhého v poradí⁶¹: ak to potvrdil súd pôvodu, príkazom na vrátenie sa využíva zrušenie doložky vykonateľnosti, teda príkaz je okamžite uznaný a vykonateľný v členskom štáte, do ktorého bolo dieťa unesené bez potreby vyhlásenia vykonateľnosti a bez možnosti námietky voči jeho uznaniu⁶². Tomuto príkazu na vrátenie nemusí predchádzať konečný rozsudok o opatrovníctve dieťaťa, keďže účelom príkazu na vrátenie je tiež prispieť k vyriešeniu problému opatrovníctva dieťaťa⁶³.

Súd pôvodu vydá potvrdenie k príkazu na vrátenie len vtedy, ak boli pred ním počas konania uplatnené určité procesné záruky, konkrétne ak strany a dieťa dostali príležitosť byť vypočutí⁶⁴. Výsledkom rozdielov medzi členskými štátmi v otázke uplatňovania týchto záruk,

⁵⁸ Pozri napríklad veci *Šneersone a Kampanella/Taliansko* (č. podania 14737/09), bod 85(iv); *Iglesias Gil a A.U.I.Španielsko* (č. podania 56673/00); *Ignaccolo-Zenide/Rumunsko* (č. podania 31679/96); *Maire/Portugalsko* (č. podania 48206/99); *PP/Polsko* (č. podania 8677/03) a *Raw/Francúzsko* (č. podania 10131/11).

⁵⁹ ESJP tiež v niektorých prípadoch rozhodol, že pri vrátení dieťaťa môže ísť o porušenie článku 8 EDLP, konkrétne ak zistil, že žiadaný súd si dostatočne neuvedomil závažnosť problémov, s ktorými sa dieťa pravdepodobne stretne pri svojom vrátení do štátu pôvodu, že žiadaný súd nemohol kompetentne určiť, či existovalo riziko v zmysle článku 13 písm. b) Haagskeho dohovoru z roku 1980, alebo žiadaný súd nevykonal účinné preskúmanie tvrdení žiadateľa na základe článku 13 písm. b) Haagskeho dohovoru. Pozri napríklad veci *Šneersone a Kampanella v Taliansko* (č. podania 14737/09), bod 95; *B v Belgicko* (č. podania 4320/11), bod 76; *X v Lotyšsko* (č. podania 27853/09), bod 119.

⁶⁰ V roku 2008 bolo v rámci 6-týždňovej lehoty vyriešených 15 % žiadostí: pozri štatistickú analýzu uvedenú v poznámke pod čiarou č. 56.

⁶¹ Článok 11 ods. 8 a článok 42.

⁶² Keďže zámerom nariadenia je zaistiť rýchle vrátenie dieťaťa, vydanie potvrdenia súdom pôvodu v súvislosti s jeho príkazom na vrátenie nemôže byť predmetom odvolania a jedinými žalobnými dôvodmi, na ktoré sa môže spoliehať v súvislosti s týmto potvrdením, sú tie, ktoré sa snažia o jeho opravu alebo vyvolanie pochybností o jeho autentickosti podľa práva členského štátu pôvodu; článok 43 ods. 2 a vec C- 211/10 PPU, *Povse*, Zb. 2010 s. I-06673, bod 73.

⁶³ Vec C-211/10 PPU, *Povse*, Zb. 2010, s. I-06673, bod 53. Na základe veci C-195/08 PPU, *Rinau*, Zb. 2008, s. I-05271, po tom, ako súd pôvodu prevzal príkaz na nevrátenie a bol naň upozornený, je na účely súdu pôvodu, ktorý vydáva potvrdený príkaz na vrátenie, irelevantné, že sa príkaz na nevrátenie nestal konečným alebo bol zrušený, pokiaľ sa vrátenie dieťaťa skutočne nevykonalo.

⁶⁴ Podobné záruky sa vzťahujú na potvrdené rozhodnutia týkajúce sa práva styku s dieťaťom.

predovšetkým pokiaľ ide o vypočutie dieťaťa, môže byť to, že vo fáze výkonu nastanú problémy.

Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti by bolo potrebné preskúmať, či by sa začlenením príslušnej judikatúry Súdneho dvora EÚ do nariadenia uľahčilo uplatňovanie ustanovení týkajúcich sa vydávania príkazov na vrátenie. V záujme zvýšenia účinnosti príkazov na vrátenie by sa mohlo tiež zvážiť schválenie minimálnych spoločných noriem týkajúcich sa vypočutia dieťaťa.

5. VŠEOBECNÉ PROBLÉMY TÝKAJÚCE SA VÝKONU

Na manželské veci a príkazy na vrátenie v prípadoch únosu dieťaťa jeho rodičmi sa prierezovo vzťahuje niekoľko problémov týkajúcich sa výkonu.

V nariadení sa stanovuje, že rozsudok vyhlásený súdom iného členského štátu a prehlásený za vykonateľný v členskom štáte výkonu sa musí vykonávať za tých istých podmienok, ako by bol v ňom vyhlásený⁶⁵.

Keďže postup v oblasti výkonu sa riadi právom členského štátu výkonu a medzi vnútroštátnymi právami existujú rozdiely, v súvislosti s výkonom rozhodnutí o rodičovských právach a povinnostiach dochádza k problémom. Niektoré vnútroštátne systémy neobsahujú osobitné pravidlá na výkon rozhodnutí v oblasti rodinného práva a dané strany musia siahnuť po konaniach dostupných pre bežné občianskoprávne alebo obchodné rozhodnutia, pri ktorých sa nezohľadňuje skutočnosť, že v oblasti rodičovských práv a povinností je plynutie času nezvratné⁶⁶. Uplatňovaním rôznych postupov členských štátov (napríklad týkajúcich sa práva odvolať sa, ktorým sa ruší účinok rozsudku) nemusí preto byť zaručený účinný a rýchly výkon rozsudkov.

Predovšetkým pokiaľ ide o výkon príkazov na vrátenie v prípadoch únosu dieťaťa jeho rodičmi, v nariadení sa stanovuje, že potvrdený príkaz na vrátenie vydaný súdom pôvodu musí byť vykonaný v členskom štáte výkonu za tých istých podmienok, ako by bol v ňom vyhlásený, a že tento príkaz nie je možné vykonať, ak je nezlučiteľný s následným vykonateľným rozsudkom⁶⁷.

Súdny dvor EÚ posilnil vo svojej judikatúre postavenie súdov pôvodu. Na tomto základe nie je možné predniesť pred súdmi členského štátu výkonu žiadny žalobný dôvod, ktorým by bol napadnutý výkon potvrdeného príkazu na vrátenie, a následný vykonateľný rozsudok sa môže vzťahovať len na rozsudok vyneseny súdom pôvodu. Súdny dvor má navyše ako jediné oprávnenie na preskúmanie napadnutí svojich právomocí, žiadosti o zrušenie výkonu potvrdeného príkazu na vrátenie a zmeny okolností po potvrdenom príkaze na vrátenie, ktoré

⁶⁵ Článok 47.

⁶⁶ Pozri komparatívnu štúdiu o postupe v oblasti výkonu rodinných práv, ktorá je uvedená v prílohe k tejto správe.

⁶⁷ Rovnaké ustanovenia o výkone sa vzťahujú aj na potvrdené rozsudky týkajúce sa práv styku s deťmi; článok 47.

môžu vážne poškodiť najlepšie záujmy dieťaťa⁶⁸. Podobne nemôže súd v členskom štáte výkonu podať odpor voči výkonu potvrdeného príkazu na vrátenie z dôvodu, že súd pôvodu mohol porušiť ustanovenia, ktorými sa riadi potvrdenie vyložené v súlade s článkom 24 charty o právach dieťaťa, pretože posúdenie, či existuje toto porušenie, spadá výlučne do právomoci súdu pôvodu⁶⁹. EŠLP vydal podobné odôvodnenie vo svojej judikatúre⁷⁰.

V súvislosti so skutočným výkonom príkazov na vrátenie zostávajú v praxi prekážky⁷¹, či už ide o výkon príkazu na vrátenie na území členského štátu, do ktorého bolo dieťa unesené, ktorý vydal tento členský štát⁷², alebo o výkon potvrdeného príkazu na vrátenie v tomto členskom štáte, ktorý vydal súd pôvodu. Keďže postupy v oblasti výkonu sú predmetom práva členského štátu výkonu, prostriedok výkonu sa líši od jedného štátu k druhému. V niektorých členských štátoch môžu postupy v oblasti výkonu v skutočnosti trvať viac ako rok, pretože súdy výkonu opätovne preskúmajú vecnú stránku sporu⁷³, kým príkazy na vrátenie by sa mali vykonať ihneď. Súdny dvor EÚ v tejto súvislosti uviedol, že hoci predmetom nariadenia nie je zjednotiť hmotnoprávne a procesnoprávne pravidlá členských štátov, napriek tomu je dôležité, aby uplatňovanie vnútroštátnych pravidiel neovplyvňovalo potrebný účinok tohto nariadenia⁷⁴. EŠLP podobne zdôraznil, že konania týkajúce sa vrátenia dieťaťa a výkonu konečného rozhodnutia týkajúceho sa vrátenia dieťaťa si vyžadujú naliehavé vybavenie, pretože plynutie času môže mať nenapraviteľné dôsledky na vzťahy medzi dieťaťom a rodičom, s ktorým dieťa nežije. Vhodnosť opatrenia sa preto musí posudzovať podľa rýchlosti jeho vykonávania⁷⁵.

Hlavným cieľom politiky Únie v oblasti občianskeho práva procesného je, aby hranice medzi členskými štátmi už nepredstavovali prekážku pre výkon rozhodnutí v občianskoprávných sporoch. Komisia, aby viac zefektívnila uplatňovanie tohto nariadenia, a to najmä v zásadnej oblasti vrátenia dieťaťa, preskúma výkon rozhodnutí v tejto oblasti vrátane vhodnosti zavedenia spoločných minimálnych noriem v oblasti výkonu.

6. UMIESTNENIE DIEŤAŤA DO INÉHO ČLENSKÉHO ŠTÁTU

V článku 56 tohto nariadenia sú uvedené osobitné ustanovenia o umiestnení dieťaťa do ústavnej starostlivosti alebo do náhradnej rodiny v inom členskom štáte. Ak súd členského štátu uvažuje o umiestnení dieťaťa do iného členského štátu a je potrebný zásah verejného orgánu v hostiteľskom štáte v domácich prípadoch umiestňovania detí, súd sa musí poradiť s ústredným orgánom alebo iným príslušným orgánom v hostiteľskom štáte a pred prijatím

⁶⁸ Vec C- 211/10 PPU, *Povse*, Zb. 2010, s. I-06673, body 74 – 83.

⁶⁹ Vec C-491/10, *Zarraga*, Zb. 2010, s. I-14247.

⁷⁰ Vec *Povse/Rakúsko* (č. podania 3890/11), body 81 – 82.

⁷¹ Sťažnosti občanov sa najviac týkajú náročných postupov v oblasti výkonu, zdĺhavých konaní a rozdielnych postupov vnútroštátnych orgánov.

⁷² Pozri napríklad veci EŠLP *PP/Polsko* (č. podania 8677/03); *Shaw/Maďarsko* (č. podania 6457/09); *Raw a i./Francúzsko* (č. podania [10131/11](#)).

⁷³ Napríklad ustanovenia o výkone umožňujú v niektorých členských štátoch podanie odvolaní voči exekučnému titulu.

⁷⁴ Vec C-195/08 PPU, *Rinau*, Zb. 2008, s. I-05271, bod 82.

⁷⁵ Pozri napríklad vec *Shaw/Maďarsko* (č. podania 6457/09) a *Raw/Francúzsko* (č. podania 10131/11).

rozhodnutia o umiestnení získať súhlas príslušného orgánu v tomto štáte. Postupy týkajúce sa konzultácie a súhlasu sa v súčasnosti riadia vnútroštátnym právom hostiteľského členského štátu, čo znamená, že sa uplatňujú rozdielne vnútorné postupy členského štátu. Ústredné orgány musia v prípade potreby spolupracovať pri poskytovaní informácií a pomoci⁷⁶.

Súdny dvor EÚ potvrdil, že rozsudok o umiestnení musí byť pred tým, ako ho bude možné vykonať v hostiteľskom členskom štáte, vyhlásený za vykonateľný v tomto členskom štáte. Jedným z dôvodov, ktorým je možné namietat' voči vyhláseniu vykonateľnosti rozhodnutia, ktorým sa umiestňuje dieťa do iného členského štátu, je nerešpektovanie postupu stanoveného v článku 56 nariadenia⁷⁷, aby sa zabránilo uloženiu opatrenia na umiestnenie hostiteľskému štátu. Súdny dvor EÚ s cieľom nepripraviť nariadenie o jeho účinnosť dodal, že rozhodnutie týkajúce sa žiadosti o vyhlásenie vykonateľnosti je potrebné vydať obzvlášť rýchlo a že odvolania vznesené voči tomuto rozhodnutiu nebudú mať odkladný účinok⁷⁸. Napriek týmto zisteniam odborníci poukázali na to, že z hľadiska potrieb dieťaťa je uplatňovanie postupu doložky vykonateľnosti na rozhodnutia o umiestnení veľmi zdĺhavé.

Uplatnenie spoločného, jednotného postupu, ktorým sa umožní rýchlejšie a účinnejšie uplatňovanie ustanovení o umiestnení dieťaťa do iného členského štátu, by sa teda mohlo preskúmať ako prostriedok na prekonanie zistených problémov.

ZÁVER

Toto nariadenie predstavuje dobre fungujúci nástroj, ktorý priniesol občanom dôležité výhody. Uľahčuje sa ním riešenie zvyšujúceho sa počtu cezhraničných konaní v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností prostredníctvom komplexného systému pravidiel týkajúcich sa právomoci, účinného systému spolupráce medzi ústrednými orgánmi členských štátov, predchádzania súbežných konaní a voľného obehu rozsudkov, autentických nástrojov a dohôd. Za obzvlášť užitočné sa považujú ustanovenia o vrátení dieťaťa, ktorými sa dopĺňa Haagsky dohovor z roku 1980 a ktoré sú zamerané na zabránenie únosu dieťaťa jeho rodičmi medzi členskými štátmi.

Na základe údajov a predbežnej spätnej väzby zo strany odborníkov však existujú náznaky, že súčasné pravidlá je možné zdokonaľiť. Komisia v záujme komplexného preskúmania problémov uvedených v tejto správe plánuje otvoriť ďalšie politické hodnotenie súčasných pravidiel a ich vplyv na občanov. Z tohto dôvodu Komisia začne aj verejné konzultácie. Na základe hodnotenia a reakcií na verejné prerokovanie prijme Komisia potrebné opatrenia.

⁷⁶ Článok 55 písm. d).

⁷⁷ Článok 31 ods. 2 a článok 23 písm. g).

⁷⁸ Vec C-92/12 PPU, *Health Service Executive*.

Príloha

Štúdia z roku 2012 o európskom rámci pre medzinárodné právo súkromné: súčasné medzery a vyhliadky do budúcnosti (2012 Study on the European framework for private international law: Current gaps and future perspectives), ktorú vypracovali Prof. Dr. Xandra Kramer (vedecká riaditeľka), p. Michiel de Rooij, LL.M. (vedúci projektu), Dr. Vesna Lazić, Dr. Richard Blauwhoff a p. Lisette Frohn, LL.M., dostupná na adrese:

<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201212/20121219ATT58300/20121219ATT58300EN.pdf>

Štúdia z roku 2010 o rodičovských právach a povinnostiach, opatrovníctve dieťaťa a práv na styk s dieťaťom pri cezhraničných rozlukách (2010 Study on the parental responsibility, child custody and visitation rights in cross-border separations), ktorú vypracoval Institut Suisse de droit comparé (ISDC), dostupná na adrese:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/425615/IPOL-PETI_ET\(2010\)425615_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/425615/IPOL-PETI_ET(2010)425615_EN.pdf)

Štúdia z roku 2010 o vykonávaní cezhraničných práv na styk s dieťaťom (2010 Study on the cross-border exercise of visiting rights), ktorú vypracovali Dr Gabriela Thoma-Twaroch, prezidentka okresného súdu Josefstadt, Viedeň, ktorá je dostupná na adrese:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2010/432735/IPOL-JURI_NT\(2010\)432735_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2010/432735/IPOL-JURI_NT(2010)432735_EN.pdf)

Štúdia z roku 2010 o výklade výnimky verejného poriadku uvedenej v nástrojoch EÚ medzinárodného práva súkromného a procesného (2010 Study on the Interpretation of the Public Policy Exception as referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law), ktorú vypracovali Prof. Burkhard Hess a Prof. Thomas Pfeiffer, Heidelberg University, ktorá je dostupná na adrese:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453189/IPOL-JURI_ET\(2011\)453189_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2011/453189/IPOL-JURI_ET(2011)453189_EN.pdf)

Štúdia z roku 2007 o zostatkovej právomoci (2007 Report Study on Residual Jurisdiction), ktorú vypracoval Prof. A. Nuyts, dostupná na adrese:

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm

Porovnávacia štúdia z roku 2007 o postupoch presadzovania rodinných práv (2007 Comparative study on enforcement procedures of family rights), ktorú vypracoval T.M.C. ASSER Institut, dostupná na adrese:

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm

Štúdia z roku 2006, ktorej cieľom je oboznámiť s následným hodnotením vplyvu návrhu Komisie o právomoci a rozhodnom práve vo veciach rozvodu (2006 Study to inform

a subsequent Impact Assessment on the Commission proposal on jurisdiction and applicable law in divorce matters), ktorú vypracovalo Konzorcium pre hodnotenie európskych politík (EPEC) – Pracovný dokument útvarov Komisie – Posudzovanie vplyvu SEK(2006) 949.

Hodnotenie praktických problémov vyplývajúcich z nedodržania harmonizácie kolíznych noriem vo veciach rozvodu z roku 2002 (2002 Evaluation on practical problems resulting from the non-harmonisation of choice of Law rules in Divorce Matters), vypracoval T.M.C. ASSER Institut, dostupná na adrese:

http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm